

VERİ YAPILARI VE ALGORİTMALAR

BLM2512 Gr.2

2020-2021 Bahar Yarıyılı (Uzaktan Eğitim)

Dr.Öğr.Üyesi Göksel Biricik

GRAFLAR

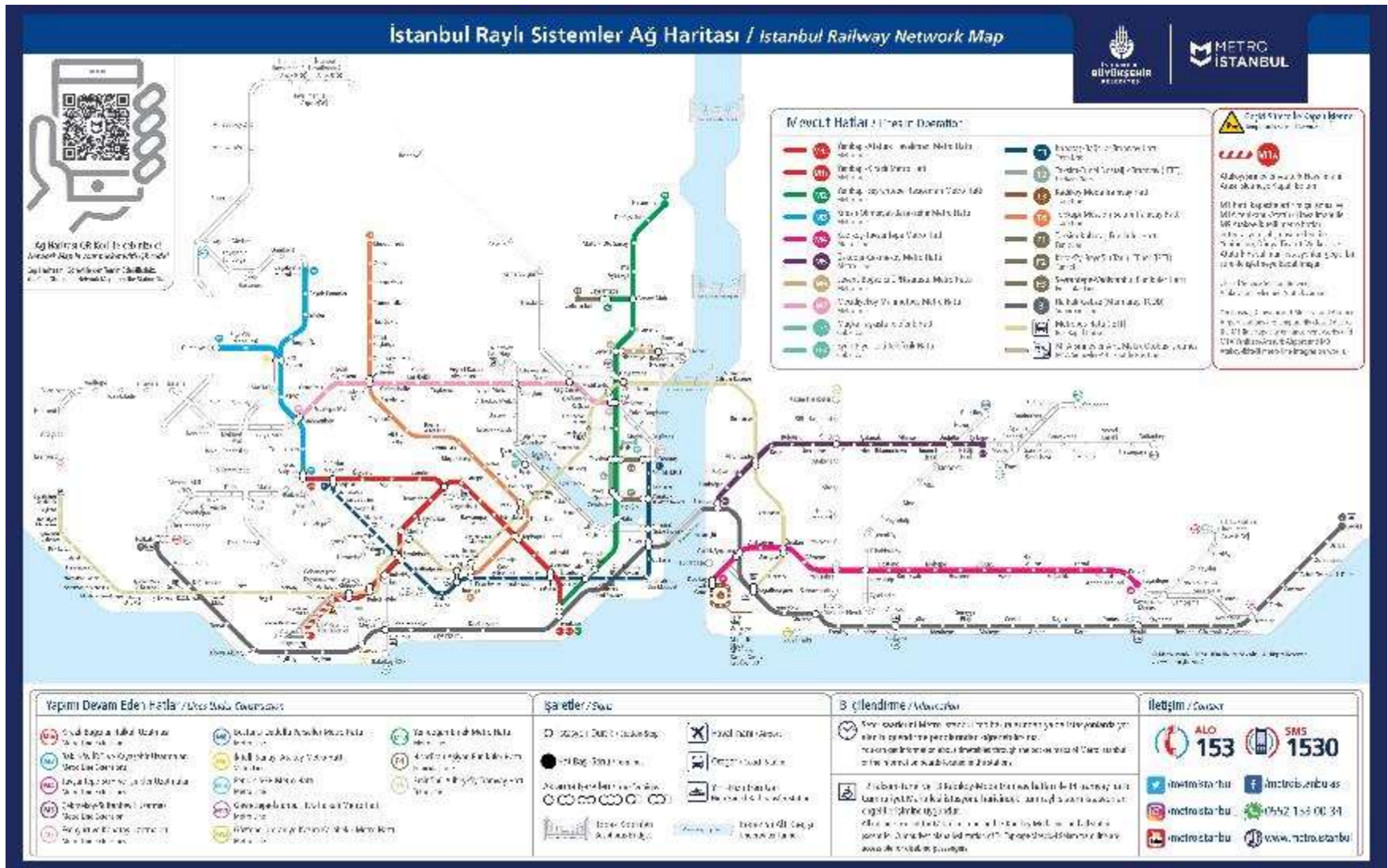

Çizgeler

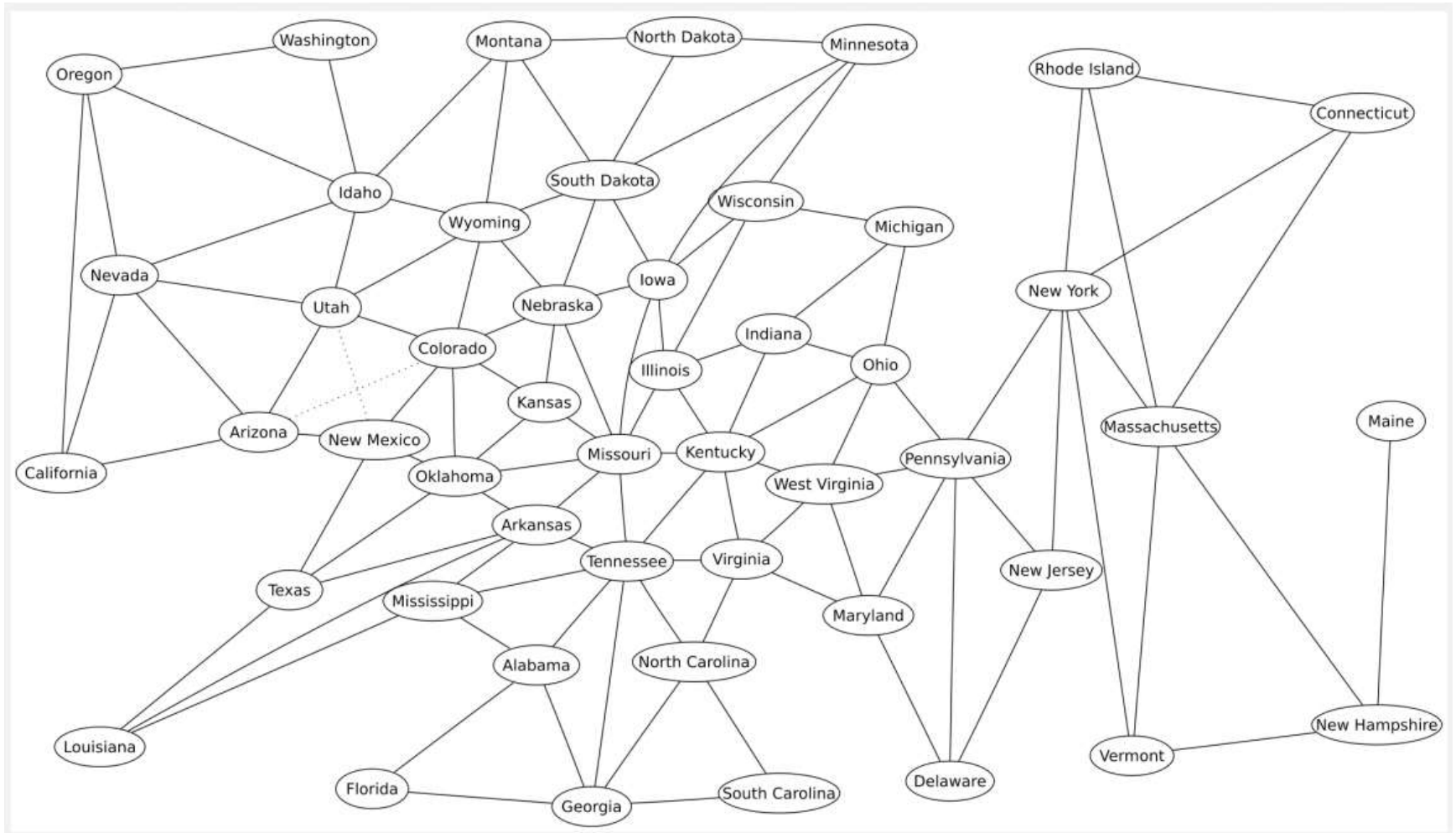
Graflar

- Birbirine bağlı elemanlar kümesine graf adı verilir.
- $G(V,E)$
  - V (vertex) Düğüm, $|V|$ Düğüm sayısı
  - E (edge) Kenar, $|E|$ Kenar sayısı
- Karmaşıklık gösteriminde, $O(VE) \rightarrow O(|V||E|)$

İstanbul Raylı Sistemleri

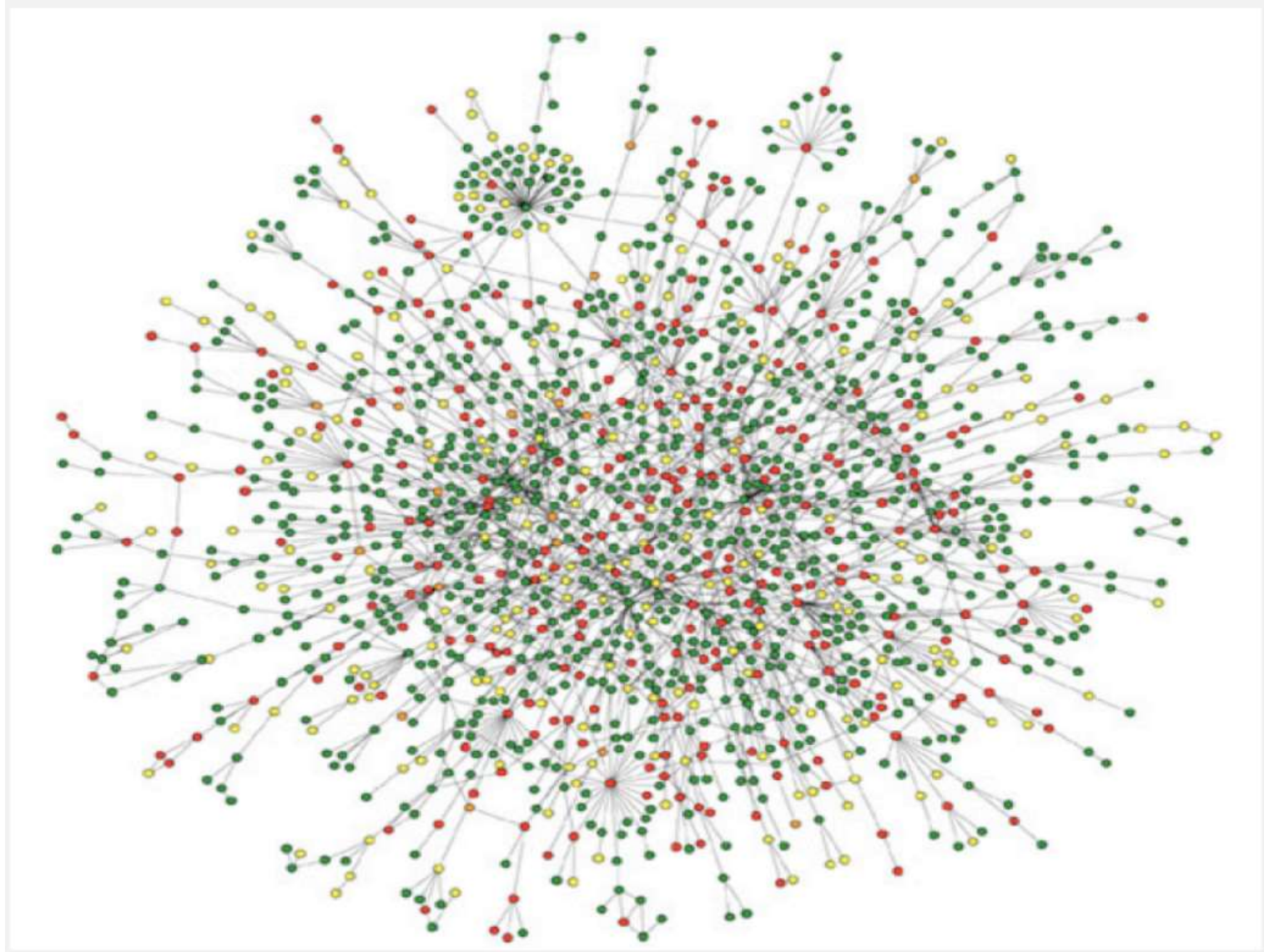

ABD Eyaletleri Sınır Komşulukları

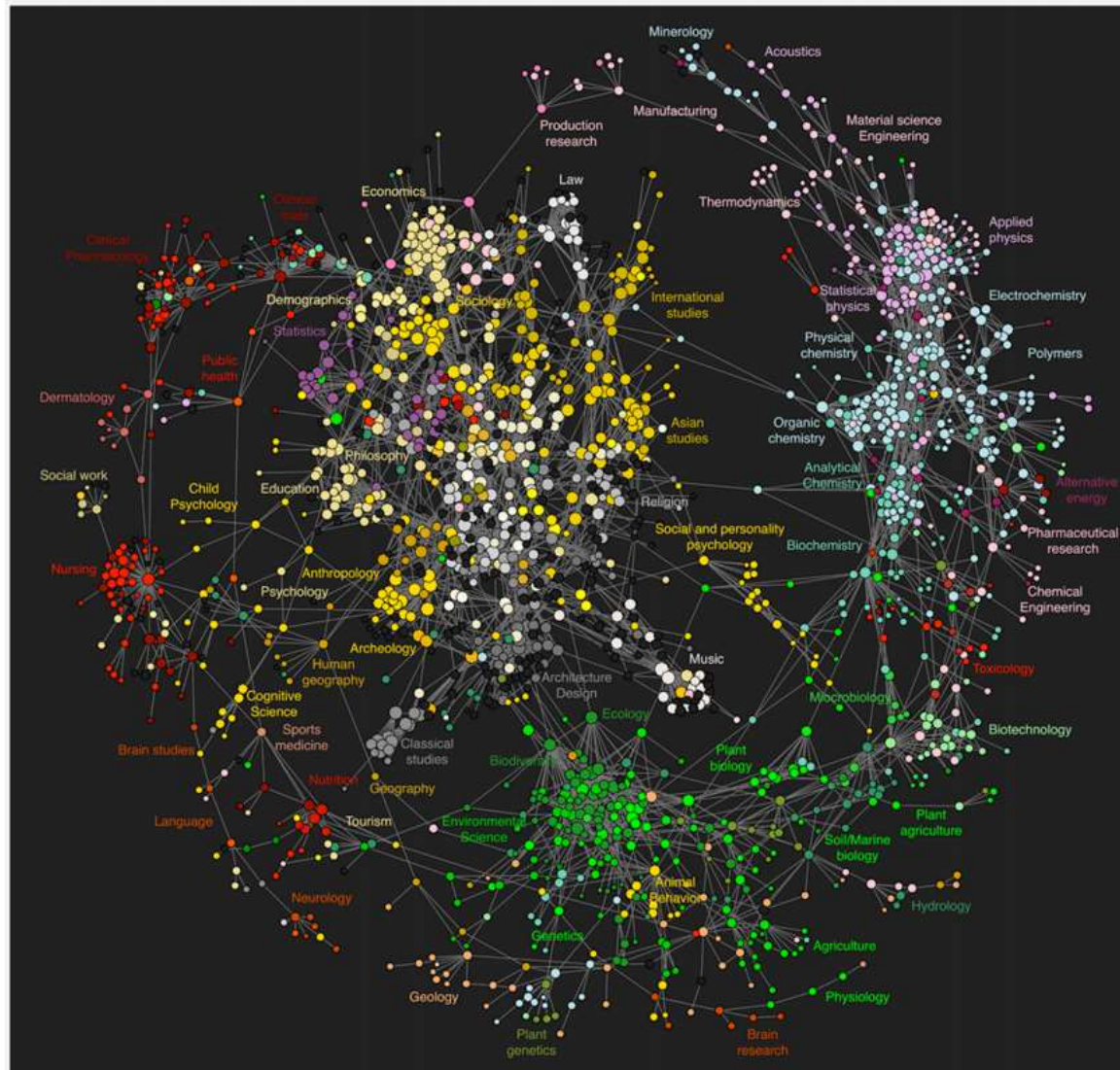

Protein-Protein Etkileşim Ağı

Bilim Konuları Tıklama Bağlantıları

FaceBook Arkadaşlık Bağlantıları

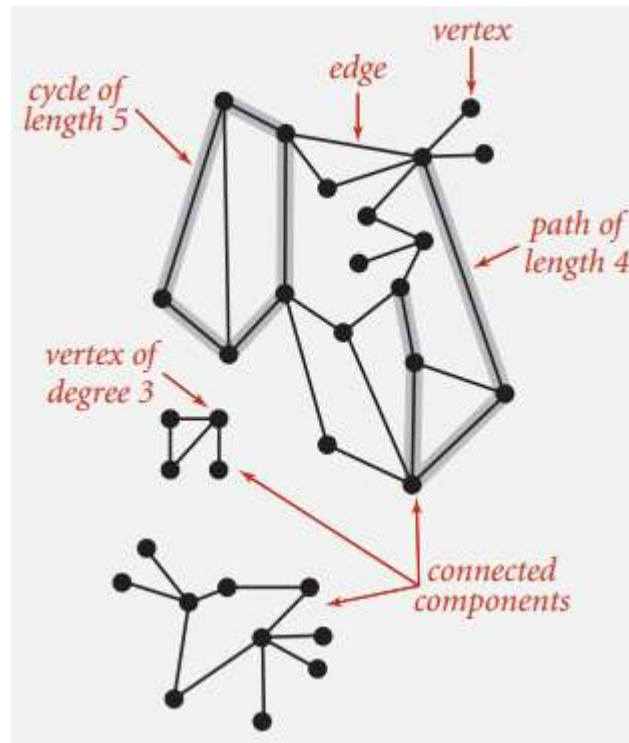

Graf Kullanım Alanları

- **Haritalar:**
  - Beşiktaş-Davutpaşa arası en kısa yol nedir? (Shortest Path)
  - Beşiktaş-Davutpaşa arası en hızlı yol nedir? (Max Flow)
- **Web İçeriği:** Arama Motorları
- **Devreler:** Kısa devre var mı? Bağlantılar çaprazlamadan gerçekleştirilebiliyor mu?
- **Zaman Planlaması/Tarife:** Birbiri ile bağlı işler sırası, kısıtlar altında en kısa sürede nasıl tamamlanır?
- **Ticaret:** Alıcı-Satıcı-Ürün Ağı
- **Eşleştirme:** Öğrenci – Kulüp/Staj eşleştirme
- **Bilgisayar Ağları**
- **Yazılım:** Derleyicilerin modüller arası statik/dinamik çağrıları, kaynakları modellemesi
- **Sosyal ağlar:** Anomali, kanaat önderi, bot ağı...

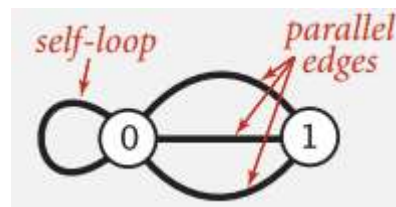
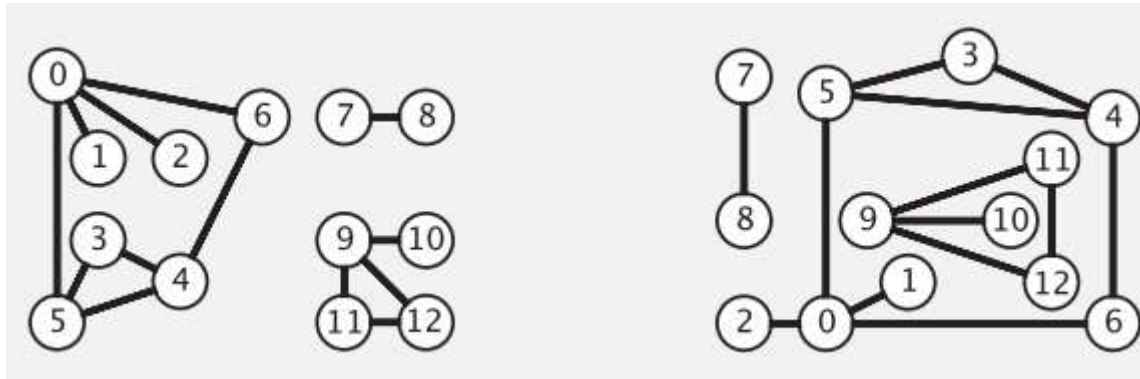
Graf Terminolojisi

- **Path** (Yol): Kenarlarla bağlanmış olan düğümler silsilesi.
- **Cycle** (Çevrim): İlk ve Son düğümü aynı olan yollar.
- İki düğüm arasında bir yol varsa, bu iki düğüm birbirine bağlıdır (**connected**).

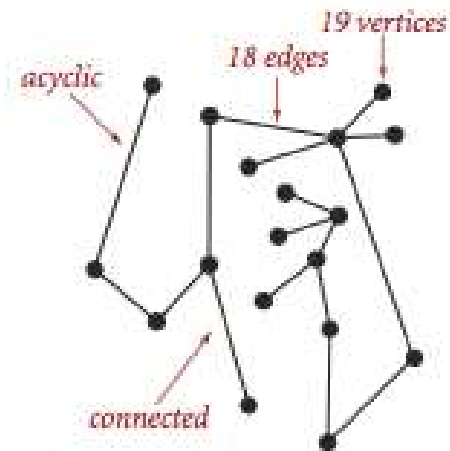
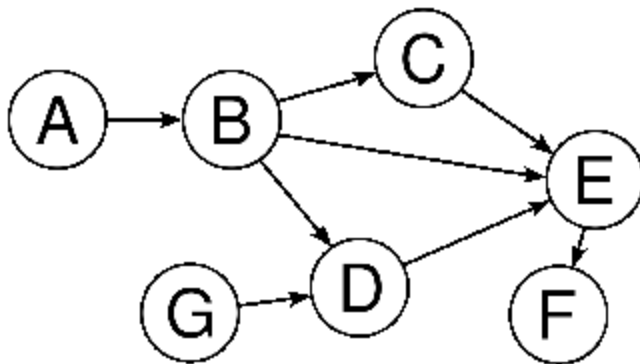
Graf Tipleri

- Yönsüz Graf (Undirected)
- Yönlü Graf (Digraph)
- Kenar Ağırlıklı Yönsüz Graf
- Kenar Ağırlıklı Yönlü Graf

Acyclic (Çevrimsiz) Graf

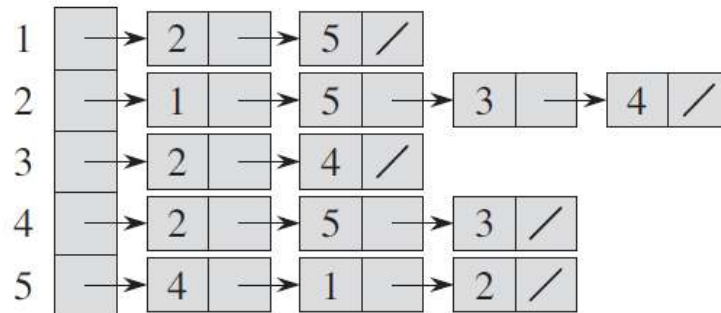
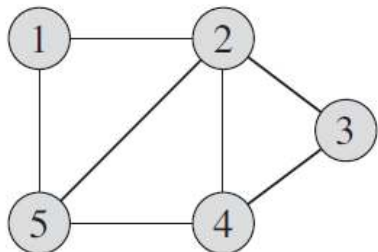
- Kapalı Döngü içermeyen graflar.
- 5 şart doğru ise ağaçtır:
  - $V-1$ kenar var, döngü yok
  - $V-1$ kenar var, bileşenleri bağlı
  - Herhangi bir kenarı kaldırmak, ağacı keser
  - Çevrimsizdir, bir kenar eklemek cyclic yapar
  - G 'nin her kenar çiftini basit bir yol bağlar.

Graf Gösterimi (Graph Representation)

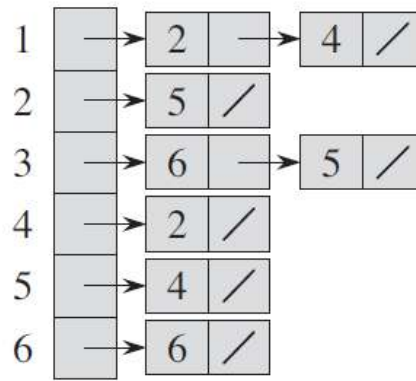
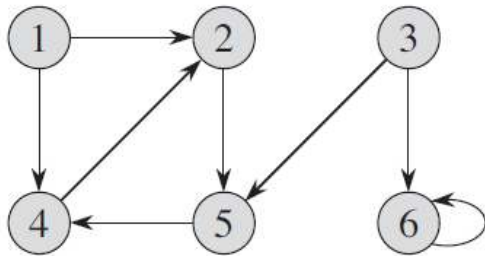
- Komşuluk Listesi (Adjacency List)
  - Seyrek (Sparse) graflar için uygun
- Komşuluk Matrisi (Adjacency Matrix)
  - V^2 yer kaplar
  - $A_{ij} = 1$, if $i, j \in E$; 0 otherwise
  - $A^T = A$
  - 1 bit ile tutabiliriz.

	1	2	3	4	5
1	0	1	0	0	1
2	1	0	1	1	1
3	0	1	0	1	0
4	0	1	1	0	1
5	1	1	0	1	0

Graf Gösterimi (Graph Representation)

- Yönlü grafta $A^T \neq A$

	1	2	3	4	5	6
1	0	1	0	1	0	0
2	0	0	0	0	1	0
3	0	0	0	0	1	1
4	0	1	0	0	0	0
5	0	0	0	1	0	0
6	0	0	0	0	0	1

- Ağırlıklı (weighted) graflarda matriste değerler yer alır.
- Bağlantı var mı?
  - Listede yavaş $O(\text{degree}(V))$
  - Matriste hızlı $O(1)$

GRAF ARAMA YÖNTEMLERİ

BFS, DFS

Önce Genişlemesine Arama (Breadth First Search, BFS)

- En basit arama yöntemlerinden biridir.
- Pek çok algoritma BFS'ye benzer mantık kullanır.
  - Prim MST, Dijkstra SP
- Girdi: $G(V,E)$, yönlü ya da yönsüz, kaynak düğüm $S \in V$
- S 'den ulaşılabilen tüm düğümleri «keşfetmeye» çalışır.
  - «Breadth-First Tree» (S kökünden erişilebilen tüm yollar) yaratır.
  - S 'den erişilebilen v düğümlerine giden en kısa yolları içerir.
- $K+1$ uzaklığa geçmeden önce, K uzaklıktaki tüm yollar bulunur.

Önce Genişlemesine Arama (Breadth First Search, BFS)

- Fikir:
  - S'ten bir dalga gönder.
  - İlk önce S'ten 1 uzaklıktakilere çarpar.
  - Onlardan, 2 uzaklıktakilere çarpar.
  - ...
- Dalganın önünde kim olacak?
- FIFO queue
  - Dalga v'ye çarptı ve daha v'yi terketmediyse, $v \in Q$.

BFS Algoritması

BFS(V, E, s)

for each $u \in V - \{s\}$

do $d[u] \leftarrow \infty$

$d[s] \leftarrow 0$

$Q \leftarrow \emptyset$

ENQUEUE(Q, s)

while $Q \neq \emptyset$

do $u \leftarrow \text{DEQUEUE}(Q)$

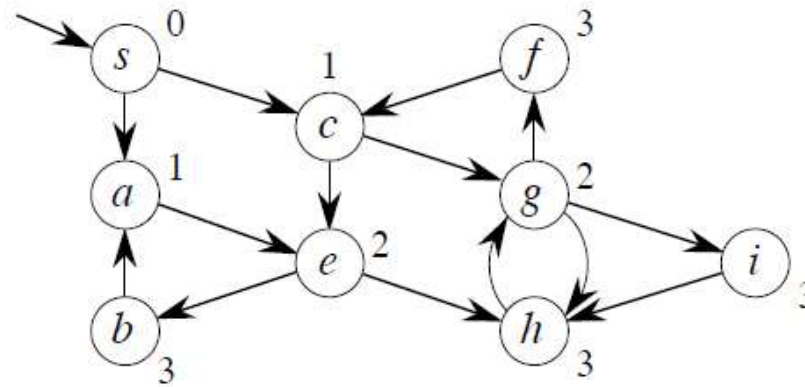
for each $v \in \text{Adj}[u]$

do if $d[v] = \infty$

then $d[v] \leftarrow d[u] + 1$

                    ENQUEUE(Q, v)

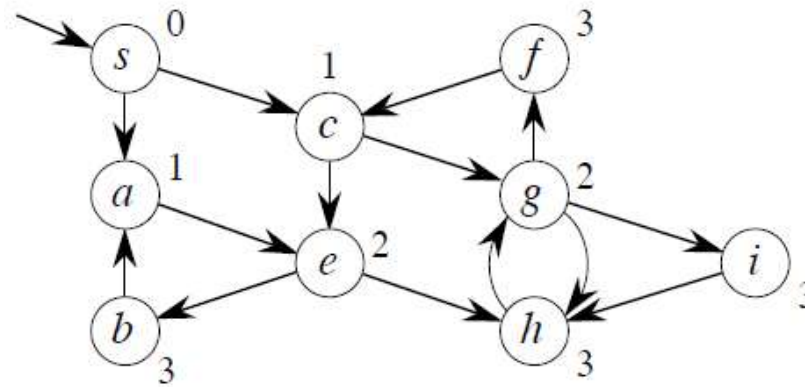
BFS Algoritması

- $Q = NULL$

[illegible]

BFS Algoritması

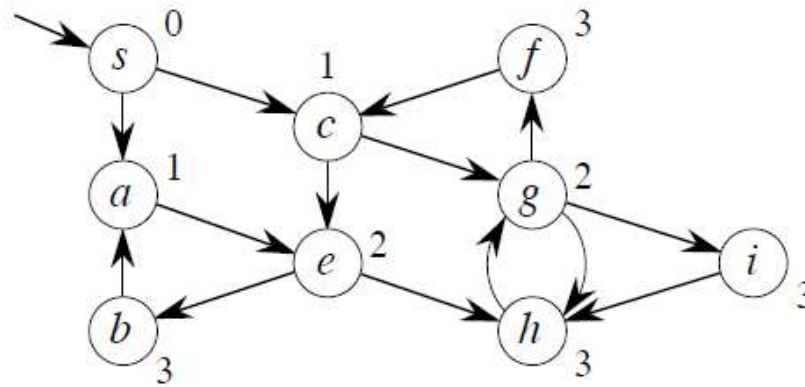

- $Q = \{s\}$
- $u=s$ [a,c] $d[a]=d[s]+1$, $d[c]=d[s]+1$
- $Q=\{a,c\}$

	a	b	c	e	f	g	h	i	s
d	1	∞	1	∞	∞	∞	∞	∞	0

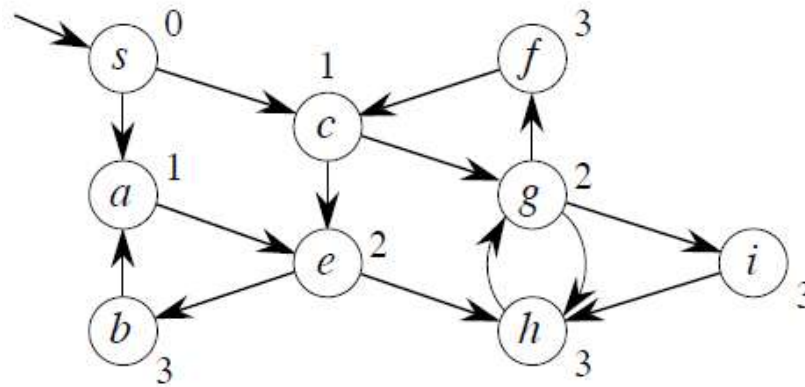
BFS Algoritması

- $Q = \{a, c\}$
- $u=a$ [e] $d[e]=d[a]+1$
- $Q=\{c, e\}$

	a	b	c	e	f	g	h	i	s
d	1	∞	1	2	∞	∞	∞	∞	0

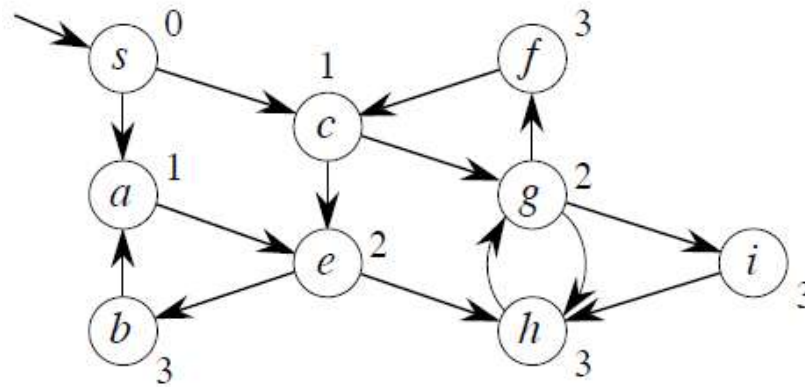
BFS Algoritması

- $Q = \{c, e\}$
- $u=c$ [e,g] $d[e] \neq \infty$, $d[g]=d[c]+1$
- $Q=\{e, g\}$

	a	b	c	e	f	g	h	i	s
d	1	∞	1	2	∞	2	∞	∞	0

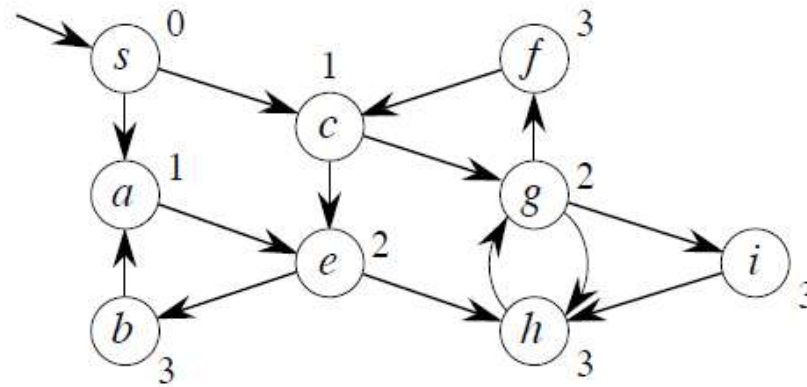
BFS Algoritması

- $Q = \{e, g\}$
- $u=e$ $[b, h]$ $d[b]=d[e]+1$, $d[h]=d[e]+1$
- $Q=\{g, b, h\}$

	a	b	c	e	f	g	h	i	s
d	1	3	1	2	∞	2	3	∞	0

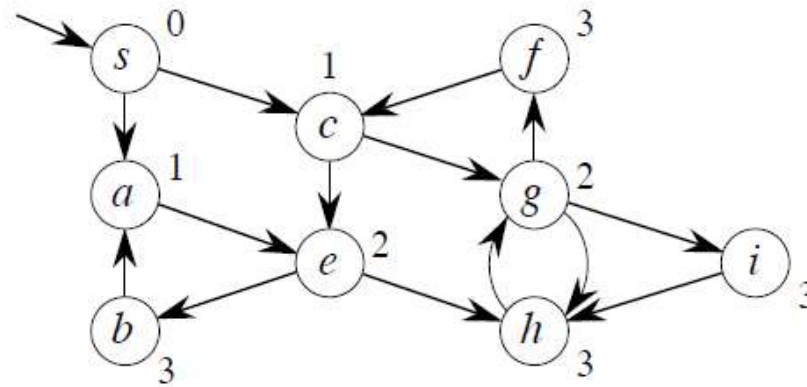
BFS Algoritması

- $Q = \{g, b, h\}$
- $u = g$ [f, h, i] $d[f] = d[g] + 1$, $d[h] \neq \infty$, $d[i] = d[g] + 1$
- $Q = \{b, h, f, i\}$

	a	b	c	e	f	g	h	i	s
d	1	3	1	2	3	2	3	3	0

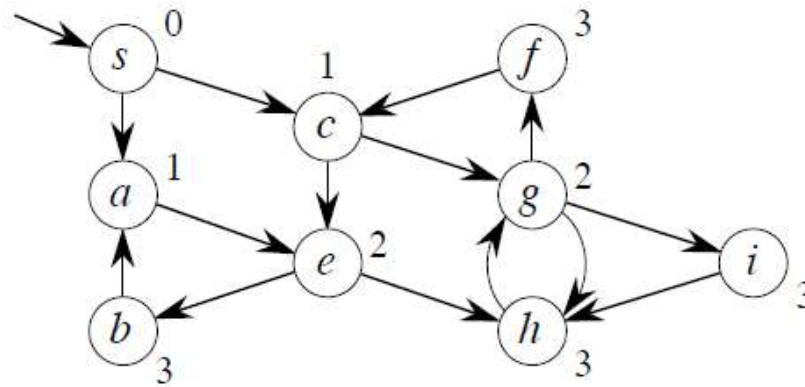
BFS Algoritması

- $Q = \{b, h, f, i\}$
- $u=b$ [a] $d[a] \neq \infty$
- $Q = \{h, f, i\}$

	a	b	c	e	f	g	h	i	s
d	1	3	1	2	3	2	3	3	0

BFS Algoritması

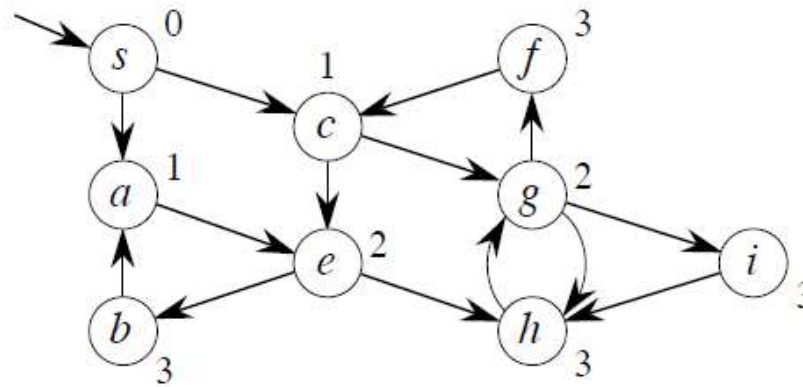

- $Q = \{h, f, i\}$
- $u = h$ $[g] \ d[g] \neq \infty$
- $Q = \{f, i\}$

	a	b	c	e	f	g	h	i	s
d	1	3	1	2	3	2	3	3	0

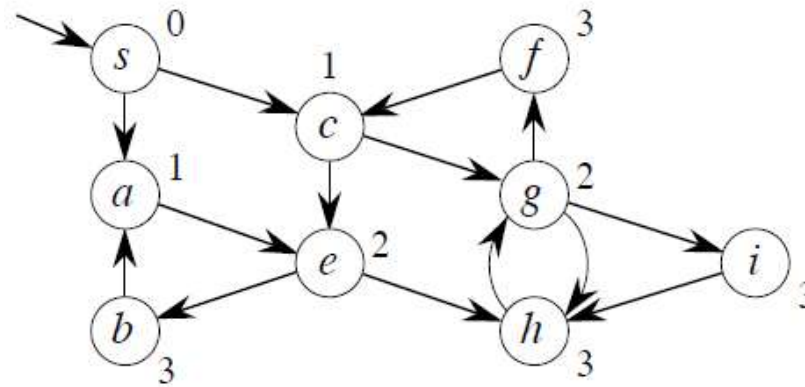
BFS Algoritması

- $Q = \{f, i\}$
- $u=f$ $[c]$ $d[c] \neq \infty$
- $Q = \{i\}$

	a	b	c	e	f	g	h	i	s
d	1	3	1	2	3	2	3	3	0

BFS Algoritması

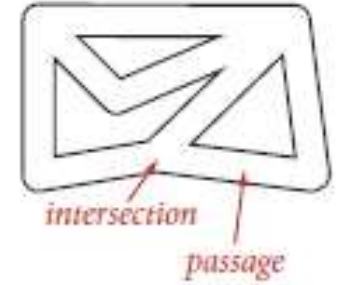
- $Q = \{i\}$
- $u=i$ [h] $d[h] \neq \infty$
- $Q=\{\}$ $\rightarrow$ **stop**

	a	b	c	e	f	g	h	i	s
d	1	3	1	2	3	2	3	3	0

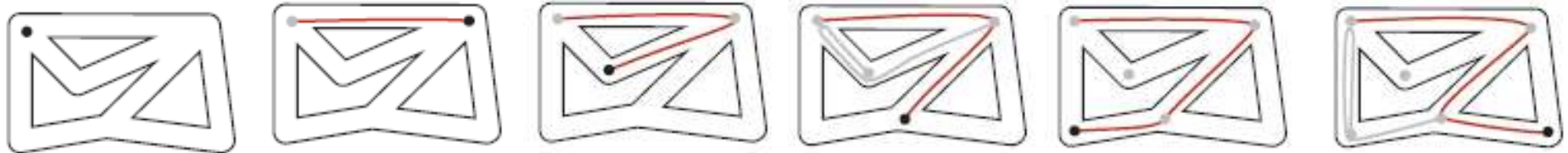
BFS Karmaşıklık Analizi

- Enqueue / Dequeue $O(1)$
- Her düğüm en fazla 1 kere enqueue, toplam $O(V)$
- Her düğüm en fazla 1 kere dequeue ve o zaman (u,v) kontrolü: $O(E)$
- $O(V+E)$ (+ init $O(V)$)
- Komşuluk listesi gösterimi boyutunda lineer zamanda çalışır.

Tremaux Exploration

- Bir labirentin girişindeyiz. Elimizde bir yumak ip var. Kaybolmadan labirentten nasıl çıkarız?
- 1. İşaretsiz bir geçide ip döse
- 2. İlk kez geçtiğin tüm geçit ve kesişimleri işaretle
- 3. İşaretli bir kesişime gelersen, ip ile geri gel
- 4. Geri gelirken hiçbir işaretsiz kesişim kalmayana kadar adımları geri al.

DFS de bu yöntemle benzer. Hatta daha kolaydır 😊

Önce Derinlemesine Arama (Depth First Search, DFS)

- Düğümleri rekürsif olarak ziyaret et.
- Bir düğümü al, işaretle.
- Tüm (işaretsiz) komşularını rekürsif olarak ziyaret et.

DepthFirstSearch(G, s)

count=0;

for each vertex $u \in G.V$

marked[u]=*FALSE*

    dfs(G, s)

dfs(G, v)

marked[v]=*TRUE*

    count++

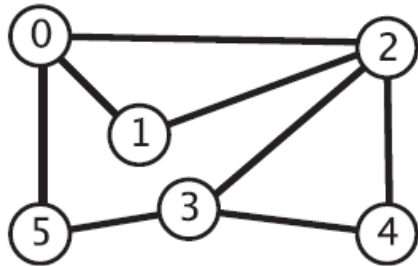
for each $w \in G.adj[v]$

if (! *marked*[w])

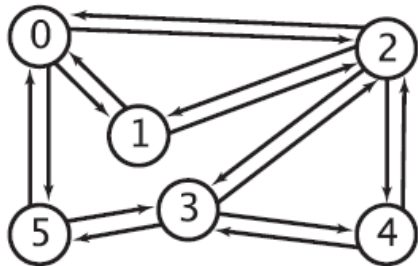
            dfs(G, w)

DFS Algoritması

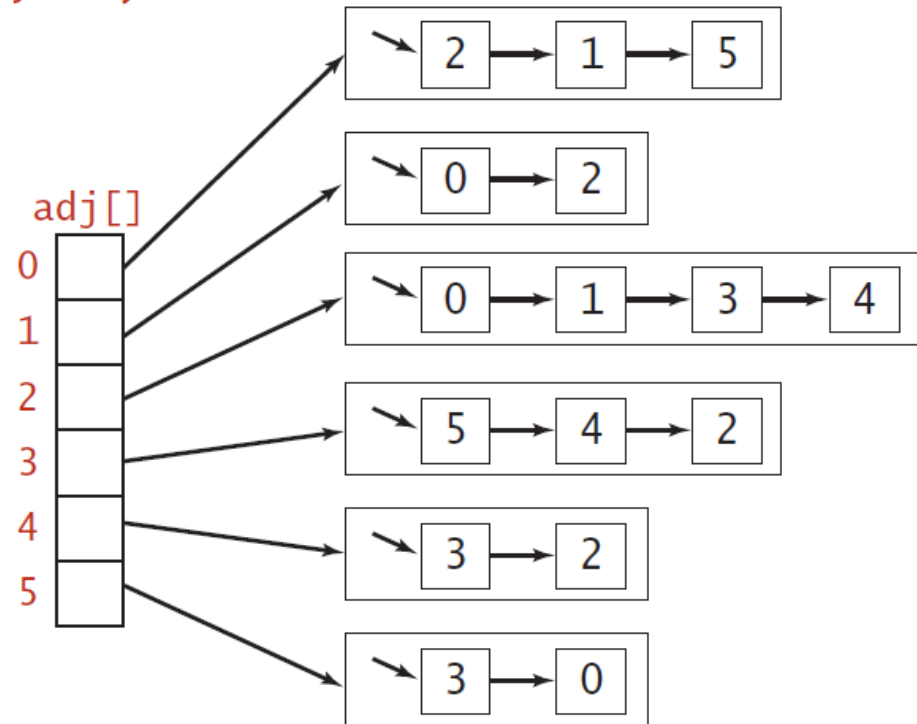
standard drawing

drawing with both edges

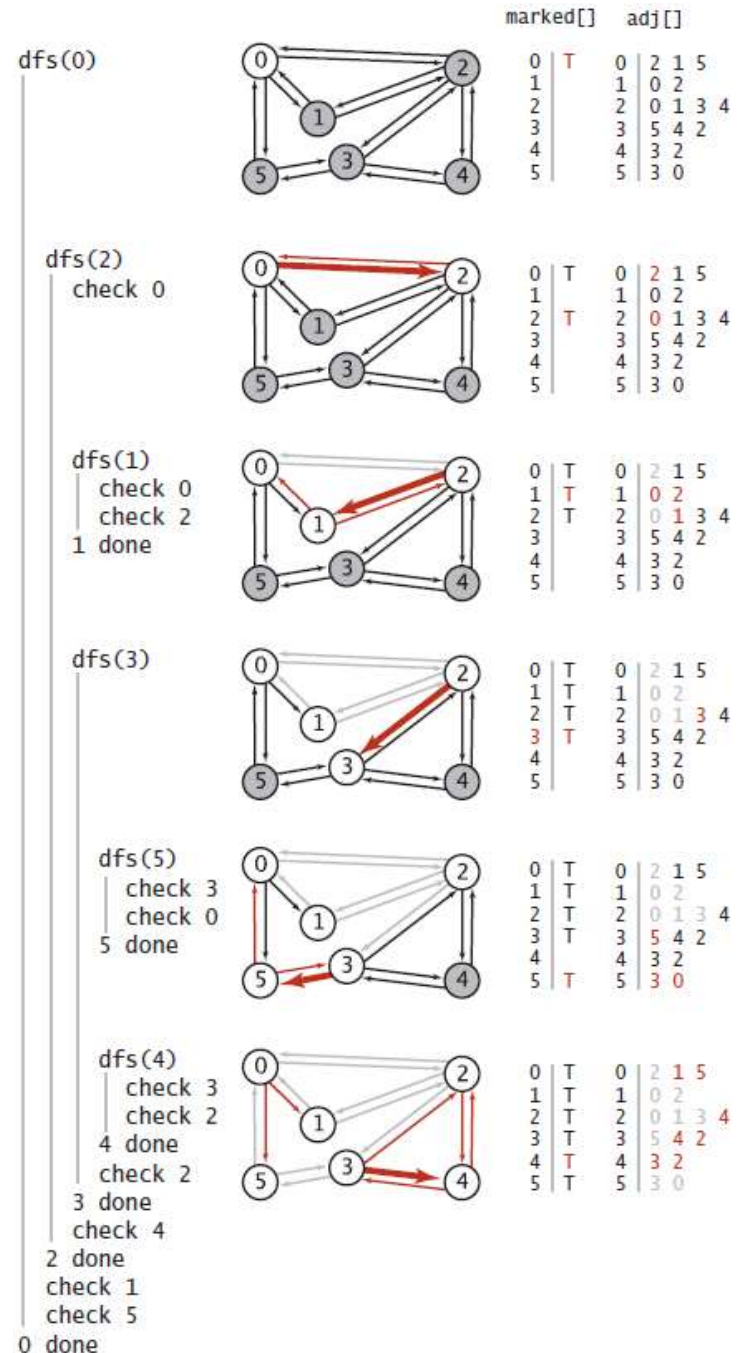

adjacency lists

DFS Algoritması

- 2, 0'ın ilk komşusu ve unmarked. Visit 2.
- 2'nin ilk komşusu 0 ve marked. Geç. Sıradaki komşu 1 ve unmarked. Rekürsif olarak işaretle ve visit 1.
- 1'in tüm komşuları [0,2] marked. Geri dön. 2'nin sıradaki komşusu 3'ü işaretle ve visit (unmarked).
- 3'ün ilk komşusu 5 ve unmarked. İşaretle ve Visit 5.
- 5'in tüm komşuları [3,0] marked. Geri dön. 3'ün sıradaki komşusu 4'ü işaretle ve visit (unmarked).
- 4'ün komşularını kontrol et, geri dön 3'ün kalan komşularını kontrol et, geri dön 2'nin kalan komşularını kontrol et, geri dön 0'ın kalan komşularını kontrol et.
- Tüm gezinti bitti.

DFS ile neyi çözebiliriz?

- Tek kaynaktan nerelere gidebiliriz?
- Verilen 2 düğüm birbirine bağlı mıdır? $\Leftrightarrow$ 2 düğüm arası yol var mıdır?

DepthFirstPaths(G,s)

for each vertex $u \in G.V$

$marked[u]=FALSE$

$edgeTo[u] = 0;$

$dfs(G,s)$

$dfs(G,v)$

$marked[v]=TRUE$

for each $w \in G.adj[v]$

if ($! marked[w]$)

$edgeTo[w]=v$

$dfs(G,w)$

$pathTo(v)$

  // path is a stack

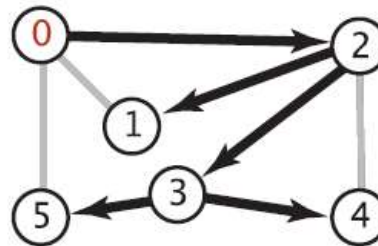
if ($! marked[v]$) return NULL

for ($x=v$; $x!=s$; $x=edgeTo[x]$)

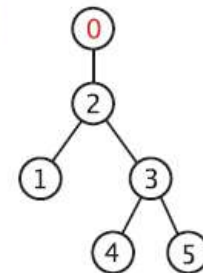
$path.push(x)$

$path.push(s)$

  return path

edgeTo[]	
0	
1	2
2	0
3	2
4	3
5	3

x	path
5	5
3	3 5
2	2 3 5
0	0 2 3 5

MINIMUM SPANNING TREE

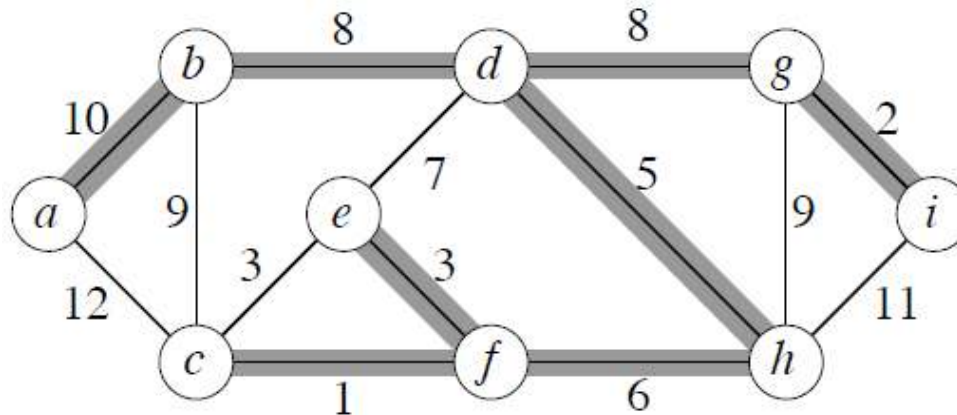
Asgari Tarama/Örtme Ağacı

Minimum Spanning Tree

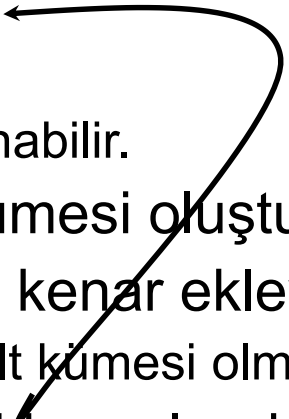
- Bir köyün muhtarisınız.
  - Sorumluluğunuz gereği, köydeki tüm evleri birbirine bağlamanız gerek.
    - Bir yol parçası w ile 2 ev (u, v) bağlanabilir.
    - Bu yol parçasının yapım/tamir masrafı $w(u,v)$ 'dir.
  - Hedefiniz,
    - Herkesi birbirine bağlı tutacak (bir evden diğer tüm evlere ulaşılabilir)
    - Bunu minimum masraf ile yapacak
- Yol ağını oluşturmaktır.

Minimum Spanning Tree

- Çözüm: Köyünüzü yönsüz graf olarak modelleyin. $G=(V,E)$
- Her $(u,v) \in E$ kenarı için bir **ağırlık** $w(u,v)$ atayın.
- Öyle bir $T \subseteq E$ bulun ki;
  - T tüm düğümleri birbirine bağlasın (tarasın/örtsün)
  - $w(T) = \sum_{(u,v) \in T} w(u,v)$ Değeri asgaride kalsın.
- Tüm örten ağaçlar içerisinde ağırlıklarının toplamı en az olan ağaca asgari tarama ağacı (minimum spanning tree) adı verilir.

Minimum Spanning Tree

- $G(V,E)$ grafımızda tanımlı $w:E \rightarrow \mathbb{R}$ ağırlık fonksiyonumuz olsun.
  - G için tanımlı bir MST (min w) bulmak istiyoruz.
    - MST'nin $|V|-1$ kenarı olmalı.
    - Çevrim (cycle) içermemeli.
    - G için birden fazla MST bulunabilir.
  - Kenarlardan oluşan bir A kümesi oluşturmaliyiz.
  - Boş küme ile başlayıp, A 'ya kenar ekleyerek büyütürüz.
    - Döngü şartı: A , bir MST'nin alt kümesi olmalıdır.
  - Bu durumda ancak **güvenli** kenarları kümeye eklemeliyiz.
  - Her adımda bir stratejiye göre davranıp eylem gerçekleştiriyoruz. ➔ Greedy çözümler MST oluşturmak için uygun.
-

Generic MST Algoritması

GENERIC-MST(G, w)

1 $A = \emptyset$;

2 **while** A does not form a spanning tree

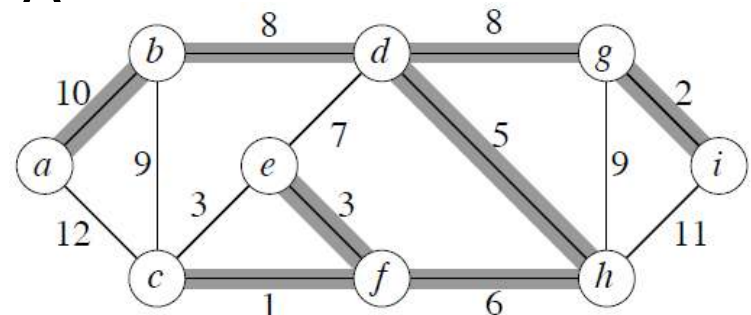
3   find an edge (u,v) that is safe for A

4    $A = A \cup \{(u,v)\}$

5 **return** A

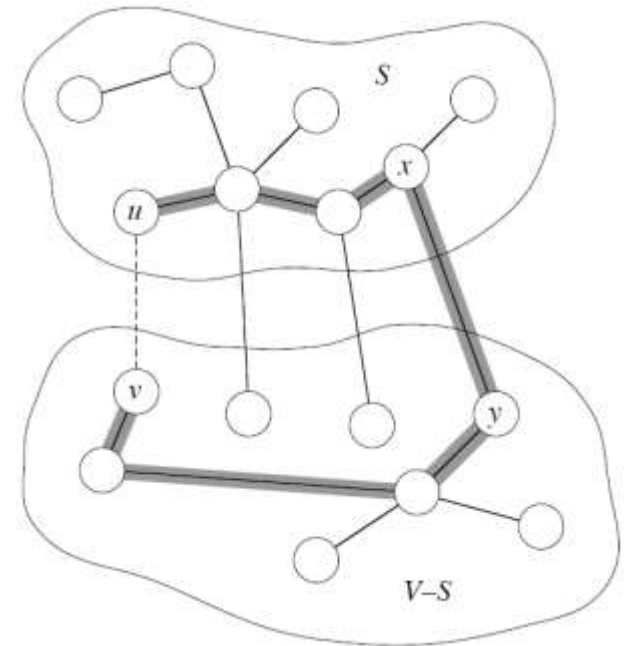
- Güvenli kenar nasıl bulunacak?

- (c,f) kenarı en düşük maliyetli olan. A için güvenli mi?
- O ana kadar oluşan ağaçta $c \in S$ olsun ama f düğümü yok ($f \in V-S$)
- Herhangi bir MST'de en az bir kenar ile f de ağaca bağlanmalıdır. Neden en ucuz olanını seçmeyelim ki? (Greedy seçim stratejisi)

Generic MST Algoritması

- S ve V-S ayrık kısımlarına kesim (cut) diyelim.
- $(S, V-S)$ kesimleri arasında kenarlar $(u,v) \in E$ olabilir.
- Bu kesimler arasında bağlantıyı hafifleten bir kenar bizim için güvenlidir.
- Örnekte, (u,v) kenarının değeri (x,y) kenarının değerinden küçük olsun. (x,y) 'yi kaldırıp (u,v) 'yi ekleriz, Spanning tree yapısını bozmamış oluruz.

Generic MST Algoritması

- Algoritmadaki A kümesi, bağlı bileşenlerden oluşan bir ormandır.
  - Başlangıçta, her bileşen tek bir düğümdür.
- Herhangi bir güvenli kenar, iki bileşeni birleştirerek tek bileşen haline getirir.
  - Her bileşen bir ağaçtır.
- MST'de $|V|-1$ kenar olduğundan, döngü $|V|-1$ kere döner.
  - $|V|-1$ güvenli kenarı eklediğimizde, elimizde tek bir bileşen oluşur.
- Bu noktadan devam edersek, Kruskal'ın MST algoritma çözümüne ulaşırız.

KRUSKAL MST

Kruskal'ın MST Algoritması

- Her düğüm bir bileşen olacak şekilde başlar.
- Tekrarlı olarak, iki bileşeni birbirine bağlayacak «hafif» bir kenar bularak devam eder (kesimler arasındaki hafif kenar).
- Kenarları, ağırlıklarına göre artan şekilde tarar.
- Bir kenarın farklı bileşenlerdeki düğümleri bağlayıp bağlamadığını belirlemek için ayrık küme şeklinde veri yapısı kullanır.

Kruskal'in MST Algoritması

KRUSKAL(V, E, w)

$A \leftarrow \emptyset$

for each vertex $v \in V$

do MAKE-SET(v)

sort E into nondecreasing order by weight w

for each (u, v) taken from the sorted list

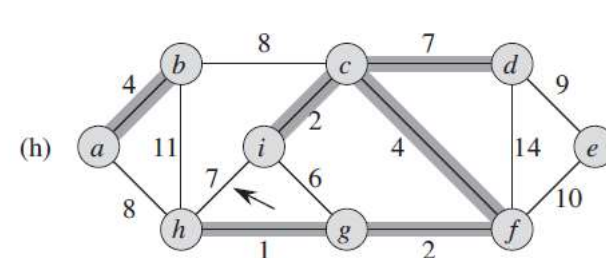
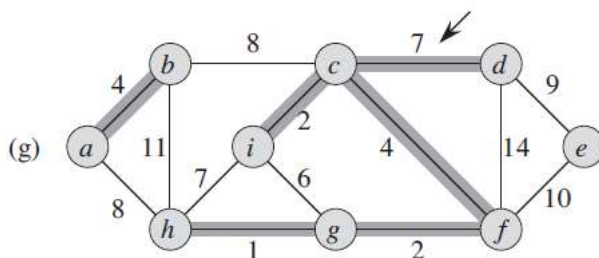
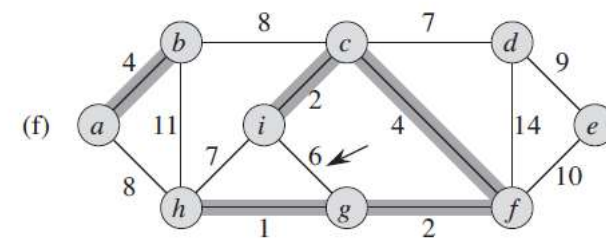
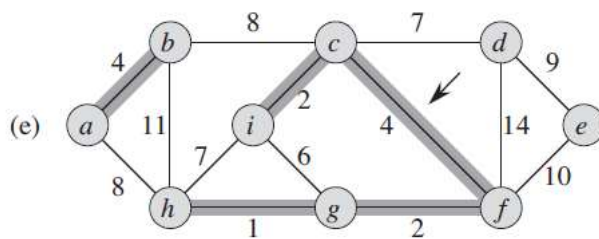
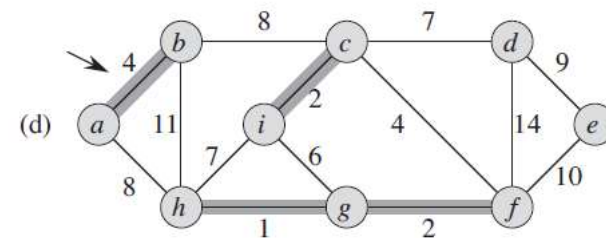
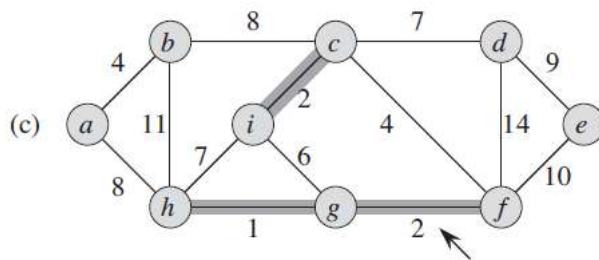
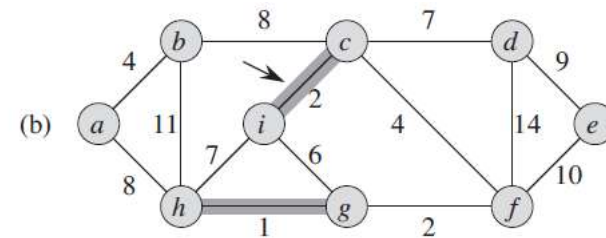
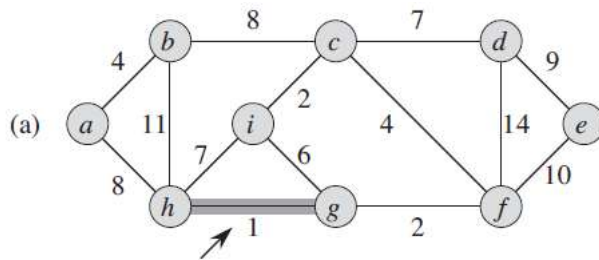
do if FIND-SET(u) = FIND-SET(v)

then $A \leftarrow A \cup \{(u, v)\}$

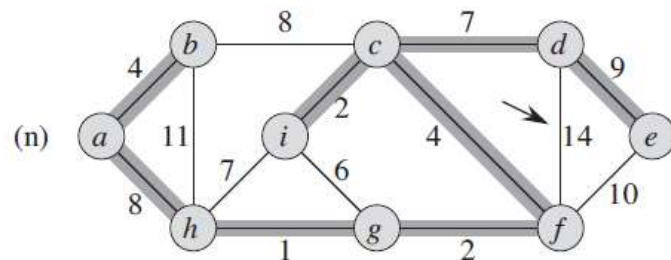
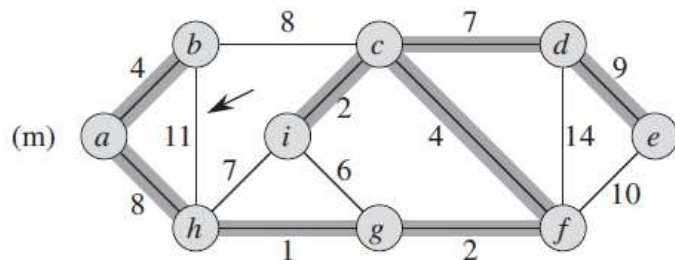
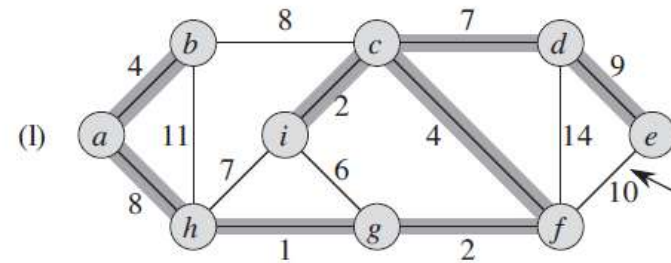
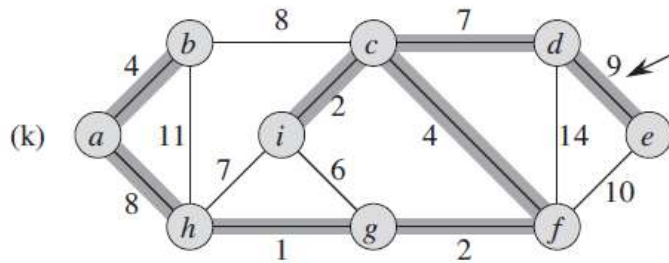
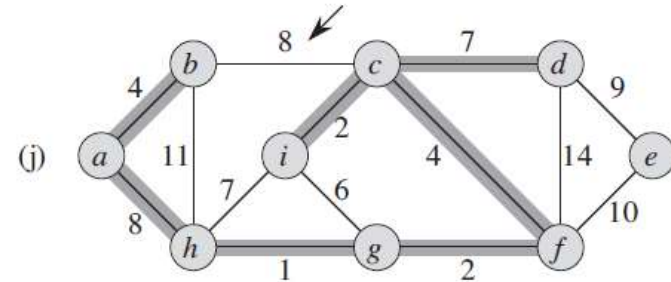
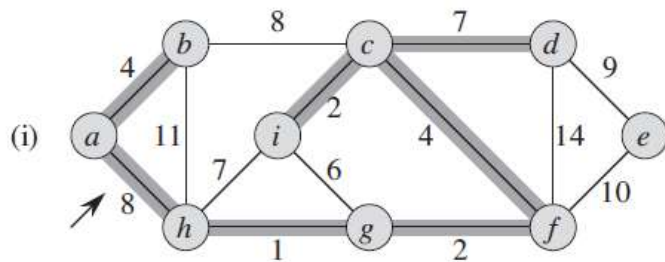
        UNION(u, v)

return A

Kruskal'in MST Algoritması

Kruskal'in MST Algoritması

Kruskal MST Karmaşıklık Analizi

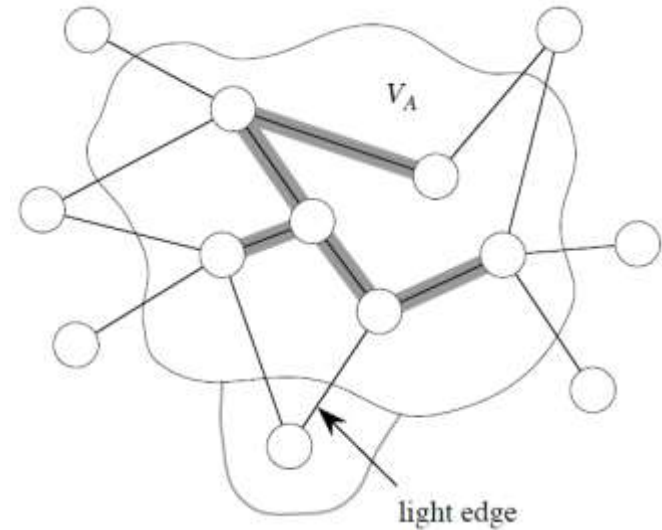
- Init A: $O(1)$
- İlk for döngüsü: $|V|$ (MAKE_SET)
- E'ye göre sıralama: $O(E \lg E)$
- İkinci for döngüsü: $O(E)$ FIND_SET ve UNION
- $O(E \lg V)$
- Eğer kenarlar sıralıysa, $O(E \alpha(V))$, neredeyse lineer

PRIM MST

Prim'in MST Algoritması

- Tek bir ağaç oluşturur.
  - A her zaman bir ağaçtır.
- Keyfi bir r kökü ile başlar.
- Her adımda, kesimler arasında bir hafif kenar bularak ağaca ekler. (V_A , $V-V_A$)
- Hafif kenar nasıl bulunabilir? Öncelikli Kuyruk ile.
  - Kuyruktaki elemanlar $V-V_A$ kümesindeki düğümlerdir.
  - Elemanların anahtarları, ağırlık değerleridir.
  - EXTRACT_MIN ile (V_A , $V-V_A$) arasındaki hafif kenar geçişi bulunur.
  - Eğer düğüm V_A 'daki düğümler ile komşu değilse, ağırlığı sonsuzdur.
- A'nın kenarları, r köküne sahip bir ağaç oluşturacaktır.
  - r başlangıcı verilir ama esasen herhangi bir düğüm olabilir.
  - Her düğüm, ağaçtaki ebeveynini ($p[v]$) bilir.
  - Algoritma ilerledikçe V_A büyür, V boş küme olduğunda (tüm düğümlere erişildiğinde) sonlanır.

Prim'in MST Algoritması

$$\text{PRIM}(V, E, w, r)$$
$$Q \leftarrow \emptyset$$

for each $u \in V$

do $key[u] \leftarrow \infty$

$$\pi[u] \leftarrow \text{NIL}$$

INSERT(Q, u)

$$\text{DECREASE-KEY}(Q, r, 0) \quad \text{key}[r] \leftarrow 0$$

while $Q \neq \emptyset$

do $u \leftarrow \text{EXTRACT-MIN}(Q)$

for each $v \in Adj[u]$

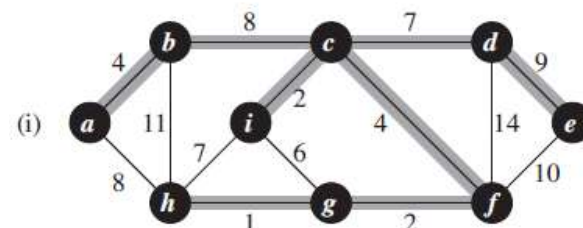
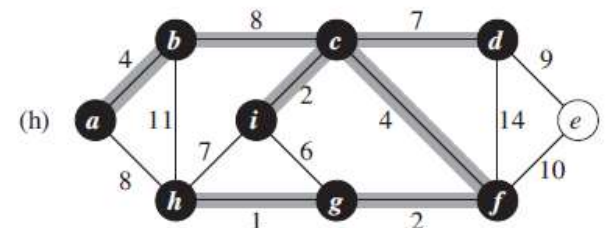
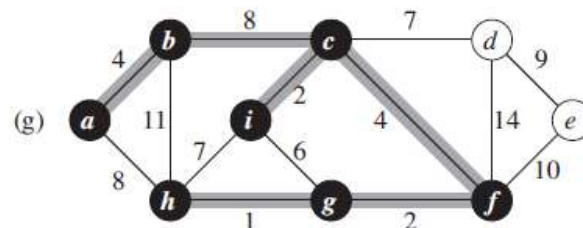
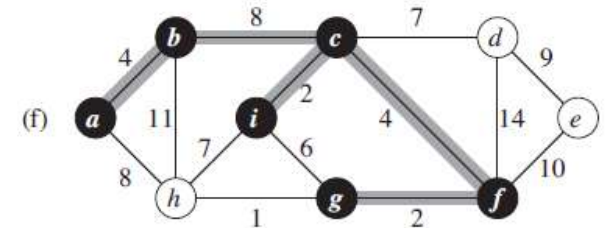
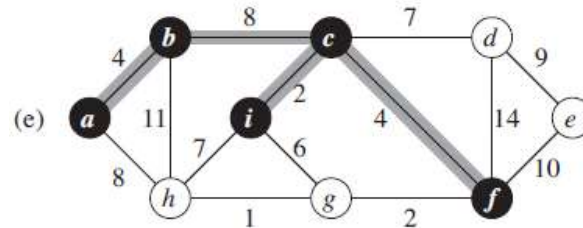
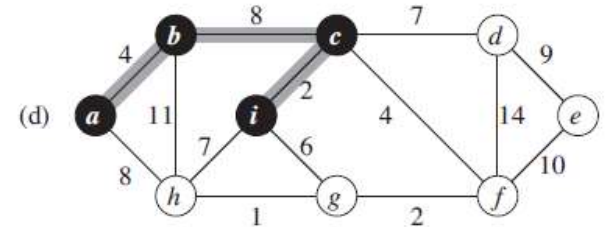
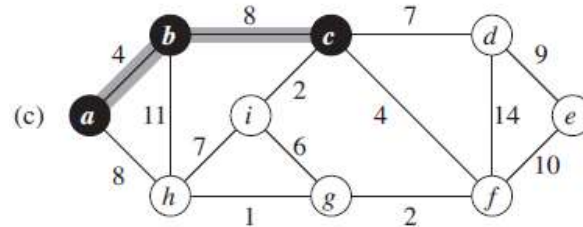
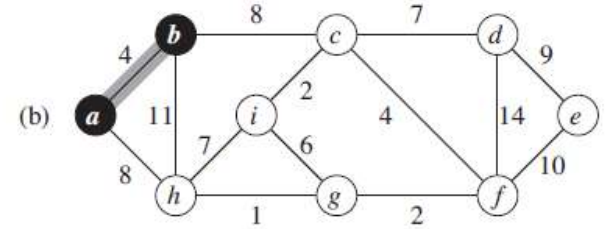
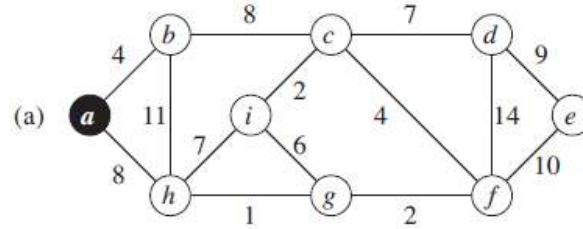
do if $v \in Q$ and $w(u, v) < key[v]$

then $\pi[v] \leftarrow u$

DECREASE-KEY($Q, v, w(u, v)$)

Prim'in MST Algoritması

Prim MST Karmaşıklık Analizi

- Q binary heap ile yapılmış olsun.
- Init Q ve ilk for döngüsü: $O(V \lg V)$
- R anahtar değerinin azaltılması: $O(\lg V)$
- While döngüsü
  - $|V|$ Extract_min çağrısı $\rightarrow O(V \lg V)$
  - $\leq |E|$ Decrease_key çağrısı $\rightarrow O(E \lg V)$
- $O(E \lg V)$
- Eğer (fibonacci heap kullanarak) Decrease_key $O(1)$ 'de yapılırsa, $O(V \lg V + E)$